

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Емилия Хинкова Евгениева,
относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”
в област на висше образование 1. Педагогически науки
Професионално направление 1.2 Педагогика
(Специална педагогика)

Тема на дисертационния труд: „Иновативен модел за редуция на учебното
съдържание за работа с деца със специални образователни потребности”

Автор: Ася Иванова Костова

Представената дисертация е посветена на важен проблем от процеса на интегриране на деца със специални образователни потребности. Тяхното успешно вписване в средата за обучение е производно на уменията на учителя да редуцира учебното съдържание, съобразно учебно-познавателните способности на детето. Такава реорганизация в предходни етапи на развитие на образователната система се правеше от специалните педагози и за нуждите на обучението на децата с проблеми в развитието в помощните и специалните училища. Днес това е необходимо да се прави от всеки един педагог, в чийто клас има интегрирано дете. В този смисъл разработваният модел в дисертацията е важен за практиката.

Разработените дисертация и автореферат от Ася Костова съответстват на изискванията. Формалните параметри на дисертацията са: общ текст на дисертацията 275 страници, основен текст на дисертацията 234 страници, библиография на кирилица 154 заглавия, латиница 33 заглавия, 21 източника от интернет - общо 208 заглавия, пет приложения с поместени инструменти на изследването, шест приложения с описание на таблични данни с резултатите от него, фигурите към първа глава и фигурите към втора глава, фигурите и хистограмите към трета глава.

В съдържателно отношение дисертацията е конструирана добре и следва логиката на поставения проблем.

Първа глава е озаглавена “Теоретична обосновка”. В него дисертантката е направила анализ на проучваната литература в следния алгоритъм: концепции, иновации, теоретичен модел.

Концепцията, която се анализира, е формата и организацията на образованието на деца със специални образователни потребности, като се проследява правото на образование и нормативната обезпеченост на това право в международни и национални документи, както и в еволюцията на терминологичното обезпечаване на процеса. В този параграф на теоретичната част, дисертанта извежда два извода. Първият, че учебните заведения, които обучават деца със специални образователни потребности, трябва да бъдат акредитирани. Акредитирането се налага поради това,

че условията в които се интегрират децата и компетентността на специалните педагози, трябва да бъдат гарантирани. За съжаление в ситуацията на демографска криза, в която се намира страната в момента и при липса на механизми за стимулиране, няма възможност, с която това да бъде направено. Това не намалява стойността на мотивирания извод от госпожа Костова.

Втори параграф прави анализ на проблема за иновациите в образованието. Доколкото това е съотносимо към иновациите в останалите сектори на социалните услуги. Обосновават се направленията и моделите на иновацията в образованието. Прави впечатление умението на докторанта да систематизира информация, и да разработва подходи за реструктуриране на тази информация за нуждите на конкретното проучване. На стр. 69 е представен ход на иновационния процес и се обосновава, че иновацията е част от съвременното развитие като е избрана и цитирана дефиницията на Организацията за икономическо развитие. С други думи докторанта и в този параграф запазва принципа, проблемът да се изяснява на възможно повече нива на неговата реализация. В случая се мотивира използването на точно определена дефиниция и на тази основа се набелязват направленията за приложение на иновацията. С това обобщение, се дава основание за приложение на предлагания практически модел.

Трети параграф от първа глава разработва моделът. Моделът следва логиката на нормативните документи, които са залегнали в Закона за предучилищното и училищно образование, който е в сила от август 2016 година, а именно, че моделът е изграден върху учебно-познавателните и ключови компетентности, които се изискват от Стандарта за общообразователното учебно съдържание. Следователно, предлаганият модел, макар и разработван в период на смяна на образователната парадигма, е съобразен с развитието на нормативната уредба на системата на образование и отговаря на новите изисквания. Това само по себе си вече е гаранция, за иновация.

Първа глава завършва с разработена матрица на модела за реорганизация на учебното съдържание.

В тази първа глава, освен предложението за акредитиране на учебните заведения, които имат право да обучават деца и ученици със специални образователни потребности, се прави и предложение за промяна на термина редукция с термина реорганизация на учебното съдържание. Авторката мотивира, че този термин е по-широк и включва повече компоненти, отколкото това се съдържа в редукцията.

Втора глава е озаглавена “Изследователска програма” и представя целта, хипотезите и задачите на изследването, както и методите, и респондентите на изследването.

Формулираните цел и хипотези показват, че направеният теоретичен анализ в първа глава е съобразен с постиганите обобщения там. Авторката прави обстоятелствено описание на целта, което следва логиката на направения анализ в първа глава. В резултат на това са формулирани три подцели. Те следват логиката на въвеждането на иновация в системата на образованието, затова чрез тях се обръща внимание на: готовността на учителите за работа с деца със специални образователни

потребности, за преорганизиране на разбирането за постиженията на учениците от академични в социални. Това ще бъде стъпка напред в промяната на ефективността от процеса на обучение.

Хипотезите следват логиката, която изгражда докторанта в теоретичния анализ.

Методиката на изследване е собствена и разработена на три етапа: първи етап - проучване на готовността на общообразователните учители да работят по нов начин с децата със специални образователни потребности. Създаден е въпросник, чрез който се събира информация за дефицитите, които имат учителите, работещи в интегрирана среда. На основание на получените данни са разработени два въпросника. Първият въпросник събира информация за емоционалното, креативното и поведенческото отношение към процеса на интегриране на деца със специални образователни потребности. Вторият въпросник търси информация за мотивацията на педагозите за работа с иновативния модел. Тези два въпросника са апробирани. Третият етап е същинското изследване.

Групата на респондентите е добре подбрана.

Трета глава е озаглавена “Анализ на получените данни”. В нея са представени резултатите от предварителното и същинското проучване. Описанието на етапите е дадено на стр. 109 от дисертацията. В предварителното проучване са включени 42 - ма респондента. Данните са анализирани. В апробацията на инструмента за същинското проучване са включени 46 респондента. Данните от него не се анализират. Съобщават се промените, които са направени в инструмента.

Същинското изследване е анализирано подробно. В него са участвали 70 респондента.

Анализът на получените данни е представен по логиката на изследването. Първо се представя предварителното проучване, което мотивира модела на разработената иновация за реорганизация на учебното съдържание. В анализа са представени интересни демографски данни, които се сравняват с демографските факти от международното изследване ТАЛИС. Изводът, който прави госпожа Костова, е че профилът на учителите, които участват в нейното изследване е близък до профила на учителите, които са участвали в международното изследване. Съотносим е профилът на българските учители в ТАЛИС и този, който тя получава в изследването. Анализ на демографски данни има по отношение на същинското изследване. Важен момент от данните там е профилът на училищата, в които работят респондентите. Те докладват за преобладаваща мултикултурна среда. Това прави темата за реорганизацията на учебното съдържание още по-актуална, тъй като и децата билингви се нуждаят от различен подход в процеса на обучение. Анализът на предварителното проучване завършва с обосновка на необходимостта от създаване на модели.

Анализът на същинското изследване следва логиката на формулираните хипотези. Представените данни са спрямо търсената информация чрез трите хипотези, в които се анализира и мотивацията на педагогическите специалисти да използват нови инструменти, и необходимостта им от наличие на такива инструменти в практиката, и резултатите, които те очакват от иновацията. В направения анализ

докторантът проследява кои са параметрите на образователната среда, които биха способствали за успешното въвеждане на иновацията. След всеки от параграфите, се прави обобщено представяне на параметрите, които се очертават като значими за въвеждане на иновацията.

Препоръки и въпроси:

Дисертационното проучване има много богата база от данни. Във връзка с това бих препоръчала на авторката да продължи анализа им и да ги представи в публикации. Направените публикации са по темата на дисертацията, но по-скоро покриват литературния анализ и изследователската програма. Докато представянето на данните е важно и би имало приносен характер за останалите изследователи в областта на специалната педагогика.

Препоръчвам върху модела да бъдат направени вариации и да бъдат предложени в готов вид на колегите от практиката.

Въпросите ми към докторанта са следните:

1. С какво новият стандарт за общообразователна подготовка ще способства за намиране на индивидуален подход към способностите на децата, не само към тези със специални образователни потребности?
2. Смята ли, че разработения от нея модел за реорганизация на учебното съдържание, ще спомогне за налагане на нов ценностен модел на обществото без изолация? Ако да, то как ще повлияе?
3. Какви са административните механизми този модел да стане част от инструментите, с които работят учителите сега?

Заклучение

Дисертационният труд има принос за научно-теоретичното обосноваване на процесите при интегрирането на деца със специални образователни потребности. Разработеният модел е практически приложим. Направените обобщения за състоянието на образователната среда по отношение на процесите на интегриране има приносен характер и обогатяват теоретичните идеи.

Смятам, че дисертационният труд отговаря на всички изисквания за подобен род научни разработки. На тези основания и предвид общото положително впечатление от компетенциите на докторанта, с професионална убеденост предлагам на уважаемите членове на Научното жури да дадат своя положителен вот за придобиване на образователната и научна степен "доктор" на госпожа Ася Костова.

23.11.2016

София

доц. д-р Емилия Евгениева